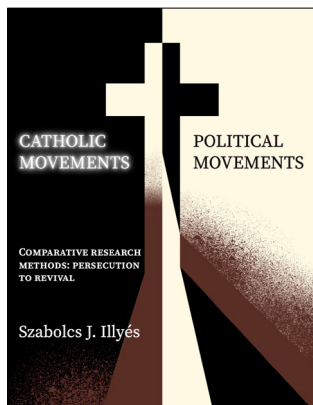

KATOLIKUS MOZGALMAK, POLITIKAI MOZGALMAK – INTERDISZCIPLINÁRIS MEGKÖZELÍTÉSBEN

Illyés Szabolcs: *Catholic movements – political movements. Comparative research methods: from persecution to revival. Katolikus mozgalmak – politikai mozgalmak, összehasonlító kutatási módszerekkel: az üldözésektől az újjászületésig.* Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2023. 176 p.

Illyés Szabolcs József, a Szegedi Tudományegyetem oktatója és kutatója, több vallástudományi, kisebbségpolitikai, vallási és etnikai alapú genocídiummal foglalkozó tanulmány szerzője.¹ 2023-ban megjelent szakmonográfiája interdiszciplináris megközelítéssel tekint át egy komplex vallási és társadalmi jelenség-csoportot: a XX. század második felében aktív vallási megújulási mozgalmak katolikus közösségeinek magyarországi életútját, a II. világháborút követő, súlyos

¹ Illyés Szabolcs: *A Balkánhoz köthető, radikális iszlám biztonságpolitikai kockázati potenciálja a Genocídium Tanulmányok vonatkozásában.* In: Döbör András – Fízel Natasa – Illyés Szabolcs – Pető Bálint (szerk.): *Sajtó és nyilvánosság a Délvidéken. Fejezetek a Délvidék múltjából* 8. Absztrakt kötet. Szeged, 2023.; Illyés Szabolcs: *Az „etnikai tisztogatás” fogalmának alkalmazhatósági kérdései a balkáni genocídiumok tükrében.* In: Döbör András – Fízel Natasa – Illyés Szabolcs – Pető Bálint (szerk.): *Sajtó és nyilvánosság a Délvidéken. Fejezetek a Délvidék múltjából* 8. Absztrakt kötet. Szeged, 2023.; Illyés, Szabolcs: *Possibilities of Analysing the Persecution of Christians Using the Methodological Framework of Genocide Studies: Study on the Possible Introduction of the Concept of Christian Genocide.* In: *Budapest report on Christian Persecution* 2021. Budapest, 2021.; Illyés Szabolcs: *A genocídium, holokauszt és megelőzés tanulmányok bevezetésének kérdései az oktatás horizontján: Genocídium tanulmányok.* In: *Emlékeztető*, 2020.; Illyés Szabolcs: *Kisebbségi identitás-kényszer: magyar katolikus kisközösségek az egyházúldözés évtizedeiben.* In: Fazekas Ferenc – Fedeles Tamás – Nagy Levente (szerk.): *Évszázadok forratakában: Keresztényüldözés – Krisztianizáció – Egyház.* Pécs, 2019.; Illyés Szabolcs: *Vallási tartalmak az új média eszköz-rendszereiben.* In: *Vallástudományi Szemle*, 2011.

egyházüldözések korszakától a számukra felfutást, újjászületést, „ébredést” hozó ezredfordulós évekig.

A kommunista-ateista magyarországi politikai rezsim legnyomasztóbb éveiben számos kis, közösségvezérelt vallási mozgalom jött létre, amelyek az ellenállásból és a teológiai perspektívából, a Krisztus Királyságából merítettek erőt. Ezek a spirituális kezdeményezések, amelyeket Új Katolikus Mozgalmaknak (ÚKMk) neveznek, nagyrészt földalatti szervezetként működtek a rendszerváltozásig. Ebben a pontban néhányuk kiemelkedő jelenséggént „újjászületett”, ezrek és tízezrek közösségeit mozgósítva az ezredforduló idején.

Jelen kötet egy multidiszciplináris kutatási megközelítést alkalmaz, hiszen ezeket a bonyolult jelenségeket elemezi olyan változókat alkalmazva, amelyeket sikeresen használtak a társadalmi és politikai mozgalmak elemzésében.

Az 1. fejezet teológiai megközelítésből nyit: az intézmény és a karizma teológiai értékmezőjének megfelelően értékeli a kisközösségi típusú vallásosság létét a köztes-európai értékmezőben. A 2. fejezet a pápai és zsinati (II. vatikánum) dokumentumok tükrében elemzi a korszakot és a kisközösségi vallásosság gyakorlatát. A magyarországi ÚKM-ek létrejöttének, születésének és felfutásának időszaka éppen egybeesik a Zsinat dokumentumainak megszületésével, ami inspiratívan hat fejlődésükre.

A 3. fejezet történelmi módszerekhez nyúl: az egyházüldözés időszakának áttekintő elemzésével körvonalazza az ÚKM-ek létrejöttének politikai és társadalomtörténeti keretrendszerét. A 4. fejezet ennek az interdiszciplináris kutatási innovációnak az alkalmazott bemutatására fókuszál, értékháló-elemzést alkalmazva. A vizsgálat alapja több ezer oldalnyi írott dokumentumon és majdnem ötven szóbeli történeti forráson nyugszik. Ezen átfogó elemzésen keresztül a kötet célja, hogy mind a külső szemlélőknek, mind talán a belső résztvevőknek közelebbi betekintést adjon a közép-kelet-európai közösségek – mint például a Regnum, különösen a magyar Bokor és Háló; valamint a nemzetközi mozgalmak, mint a Taizé, a Foi et Lumière, a Focolare és a sokféle Katolikus Karizmatikus Mozgalom – életének sajátosságaiba.

Az 5. fejezet markáns részét képezi a társadalmi és politikai mozgalmak vizsgálati módszertanának bemutatása, amely módszertani alkalmazhatóságának bizonyítása a tanulmány innovációs eleme. Az értékháló-elemzés egy olyan szociológiai változókból teológiai, pasztorálteológiai és egyház-szervezéstanai szempontok szerint összeállított mátrix, amely feltételezi, hogy alkalmas vallási mozgalmi jelenségek elemzésére. A 6. fejezetben közel száz formális interjú és 15 vezetői mélyinterjú elemzésével megtörténik a mátrix alkalmazása az interjúszövegeken, szoftveres kulcsszavas kontextus-elemzés révén. Az interjúrészetek valid eredményeket hoznak a vallási mozgalmak leírásának, működésének vonatkozásában.

A 7., záró fejezet újra visszatér a teológiai módszertanhoz: a jelen teológiai realitásába kívánja illeszteni a feltárt mozgalmi működési mechanizmusokat. Egy komplex, teológiai bázisú értékelési szempontrendszer megvilágításával a kurrens egyházi dokumentumok és folyamatok vonatkozásában is értékeli a vizsgált jelenségeket, melyek lényege: a kisközösségi vallásosság a társadalmi és az egyházi krízisek etapjaiban is életképes alternatíva, még ha nem is „ébredési” növekedést mutat – ahogy ezt a hazai vallástörténet utóbbi két évtizede is megerősíti.

A kötet legfőbb erénye a módszertani elemzés újdonsága, valamint az interdisziplináris megközelítés, melynek eredményeképpen az olvasó megbízható és kontextusba állított képet kaphat az államilag kényszerített vallásüldözés majdnem öt évtizedéről, mely tartós károkat okozott ugyan a Magyarországi Katolikus Egyház intézményeiben, ennek ellenére ez a mártíromság időszak a új korszakot is nyitott.

Döbör András